

EUROOPPALAISET VASTATULET JA AMERIKKALAINEN VAPAAPALOKUNTA

SYTYTYYS (*ADAGIO*)

Uusliberalismista on tulossa aikamme johtava ideologia, amerikkalaisen vapaa(kaupan)palokunnan oppi, jonka nimissä vanhan sivilisaation jäänteet halutaan polttaa vedoten rahaa liikaa polttavien yhteiskunnallisten kustannusten sammutustyöhön. Mallia haetaan Bradburyn *Fahrenheit 451*:stä, jossa palokunnan tehtävänä on polttaa kulttuurista perintöä. Tätä pelastuksen nimissä sytytettyä tuhoisaa liekki-merta vastaan Pierre Bourdieu on etsinyt paloa aisoissa pitäviä vastatulia kirjassaan *Vastatulet – Ohjeita uusliberalismin vastaiseen taisteluun*.¹ Voin tunnustaa, ettei Bourdieun harrastama kaiken ajattelun palauttaminen symbolisen pääoman kenttätaisteluihin ole jaksanut oikein sytyttää minua, eikä *Vastatuletkaan* heti sytytä. Bourdieu ei pyri purkamaan uusliberalistista logiikkaa vaan keskittyy sen tavoin vain syytämään solvauksia vihollisen päälle vastaten sen fraaseihin vanhoilla hyvinvointivaltion fraaseilla. Sen sijaan, että Bourdieu ottaisi todella vakavasti globalisaation aiheuttaman ongelman kansalliseen ruumiiseen sidotuille sosiaalisille oikeuksille tai kyseenalaistaisi kansallisia biopoliittisia ohjelmia, Bourdieu joutuu puolustamaan kansallista sosiaalipoliittikkaa globalisaation vaatimuksia vastaan. Yleensä globalisaation vaaroja vastaan näytetäänkin vain esitettävän yhä parempaa eurooppalais-amerikkalaista globaalia hallintaa, mutta jos on kysymys globaalista oikeudenmukaisuudesta, miksi ranskalaisen olisi nautittava parempaa sosiaalista turvaa kuin köyhästä maasta Ranskaan pyrkivän siirtotyöläisen, jonka ilmaantumisen Euroopan porteille aiheuttaa uhan eurooppalaisen työläisen nauttimalle sosiaaliturvalle. Tässä suhteessa vapaapalokunta, joka väittää tuovansa paremman elintason maailman köyhille, vaikka sitten polttaisikin eurooppalaiset sosiaali-oikeudet, on ainakin “teoriassa” globaalisti oikeudenmukaisempi – olettaen tietenkin, että oikeudenmukaisuus on vain materiaalista tilien tasausta, “kauppiaan oikeudenmukaisuutta”. Tampereella EU suunnitteli taas tehokkaampia välineitä siirtolaisten kontrolloimiseksi, tosin mediat puhuivat paremmasta huumorikollisten kontrolloinnista. Tässä ei ole mitään salattua ristiriitaa, käsitelläänhän siirtolai-

sia usein rikollisina, vaikka heidän ainoa rikoksensa olisi paremman elintason etsiminen. Halu parantaa elinolosuhteitaan oli Adam Smithille ihmisen eläimestä erottava *differentia specifica*, ja samaan aikaan kun tätä rajatonta halua julistetaan eurooppalaisena uskontona, sitä ei haluta myöntää siirtolaisille. Kun “elintasopakolainen” yrittää nyhtää kaikki taloudelliset edut sosiaalivaltiolta, hän vain toteuttaa markkina-ideologian mainostamaa universaalia “ihmisyttä”. Vai kuuluuko tämä “ihmisyys” vain eurooppalaisille kuten ihmisten vapaa globaali liikkuvuuskin? Onko rajaton maailma vain tyhjä ideologia ja kauppiaan globaali meren oikeus sittenkin vielä sidottu maamiehen oikeuteen, samaan tapaan kuin maanpoikien myyttistä rasismia vastaan suunnattu Naton “universaali” taivaallinen oikeus on vielä sidottu Yhdysvaltojen aseisiin ja intresseihin?

Vaikka Bourdieu lupaa ohjeita taisteluun, hyökkääjän päästyä niskaan päälle jää vastatullen tehtäväksi pitkitys- ja puolustustaistelu. Tämä on osa Bourdieun analysoimaa ongelmaa maailmassa, jossa taantumuksen edustajat esittävät itsensä uutta luovan puhdistavan tulen soihdun kantajina. Prometheus varasti tulen (toivon ylläpitäjän) ja teknologian (tavan vapautua välttämättömistä tarpeista) suvereenilta Zeukselta ja antoi sen ihmisille. Mutta tuli myös polttaa ja tuhoaa. Unohda tuli, ja mitään uutta ei koskaan synny; päästä se vapaaksi, ja kaikki palaa poroksi. Teknologia ei myöskään vain vapautaa vaan myös luo uusia tarpeita ja välttämättömyyksiä, ja päästyään valtaan se näkee kaikki ongelmat puhtaan teknologisina. Teknologisen uskonnon aikaudella suhtaudummekin varauksellisemmin Prometheuksen lahjaan. Jo antiikin kyynikot (ensimmäiset markkinatorien mediaintellektuellit ja ekshibionistit) julistivat kuolemaa Prometheukselle luonnollisen anarkismin nimissä. Tänään taloudellinen anarkismi julistaa kuolemaa sivistyksen tulelle, mutta juhlii teknologista hallintaa ihmelääkkeenä. Teknologia ei kuitenkaan enää vapautta meitä tarpeista. Toisen maailmansodan, teknologisen totaalisen sodan kaiken tuhoavasta tulesta syntynyt beveridgeläinen hyvinvointivaltio, joka pyrki vapauttamaan ihmisen tarpeen vallasta sosiaaliteknologioiden avulla (sinänsä vain yksi teknologisen hallinnan utopia), on nyt uusliberalististen markkinatknologioiden tulilinjalla. Keskiajan eurooppalainen, joka eli jatkuvan nälän, sairauden ja kuoleman uhan alla, puhui vielä luonnon yltäkylläisyydestä, kun taas valtavassa vauraudessa elävä nykyeurooppalainen on Malthusin ja Ricardon lapsi: köyhyys on luonnon välttämättömyys, puute kehityksen takaava luonnonlaki. Rikkaille on tarjottava yhä suurempia optioita näiden töissä pitämiseksi ja köyhille vähemmän rikkauksia ja enemmän keppiä. Tätä logiikkaa pakenevat ainoastaan kutsumusammatit, jotka ovat puhtaan taloudellisen riiston kohde. Pelastustyössään vastatullen syyttäjät yrittävät pitää elossa toivon liekkejä uutta universaalia vapaa(kaupan)-palokuntaa vastaan, joka voittoisana kilkuttaa kellojaan ja kutsuu maailman työtätekeviä yhtymään uuteen internationaaliin.

LIESKAT (*ALLEGRO*)

Mutta vaikka *Vastatulet* jättävät hieman vetisen olon, on niiden uusliberalismin latteuksiin kohdistuvassa “oikeutetussa raivossa” myös sympaattista tulta iskevää kipinää. Tässä suhteessa Niilo Kaupin – Bourdieu oppilaan, jonka omat tutkimukset ovat jääneet ansaitsemattomaan pimentoon Suomessa – kirjoittama, “intellektuaalista hurskastelua” mainiosti kritisoiava esipuhe toimisi paremmin Ranskan tekopyhässä ilmastossa. Sen sijaan Suomen konsensusilmapiirissä esipuheen vaarana on sammuttaa vastatulet jo ennen kuin niiden on annettu sytyttää lukijoita. Kun Bourdieu

kritisoi ahneutta ja keskinkertaisuutta, onko kyse ainoastaan tähtiälykön kenttästrategiasta? Kauppi kritisoi bourdieulaisten “isänmurhia”, jotka vain sitovat oppilaat pahemmin herraansa (freudilaisesti tietenkin juuri isänmurha sinetöi isän mahdin) ja tekee itse bourdieut Bourdieulle. Mutta onko tähtiälyköllä tarvetta vakauttaa jo kosmisiin mittoihin kasvanutta symbolista pääomaansa vai voitaisiinko ajattella, että tämä kirjoittaa vanhuuden tuomasta vapaudesta, tilasta, jossa pyyteitä ei enää ole. Kauppi on varmasti oikeassa Ranskan suhteen, mutta suomalainen “intellektuaalinen hurskastelu” koostuu siitä, ettei koskaan olla tuohtuneita mistään tai sitten tuohtumus poljetaan nopeasti loskaan *ad hominem* -argumenteilla. Jos olet alle 20-vuotias, kyse on nuoruuden ohitsemenevästä vimhasta; jos olet 20–40, olet vain nuori vihainen mies tai aggressiivinen nainen; jos olet 40–60, olet katkera keskiikäinen, ja jos olet yli 60, olet höperö. Kaikki hyvin koivun ja tähden alla.

Voidaanko Suomessa kuvitella akateemista arvohenkilöä kirjoittamassa yhteiskunnallisista epäkohdista bourdieulaisella vimmallalla? Esipuhe antaa ymmärtää, että tuohtumus on ranskalaisten intellektuellien perintö, on aina oltava “piikki vallanpitäjien lihassa”. On oltava köyhien ja kurjien puolella korjaamassa yhteiskunnallisia epäoikeudenmukaisuuksia. Kaikkeaa hassua ne Ranskanmaalla harjoittavatkin. Suomalainen intellektuelli piikkittelee lähinnä niitä, joilla ei ole valtaa ja luovii aina virallisessa myötävirrassa. Ylemmässä asemassa olevat piikkittelevät alempiaan ja pienempien hakkaaminen on sääntö. Sitten ihmetellään koulukiusaamista, josta halutaan päästä eroon tekemällä tämä sakkorangaistuksella taloudellisesti epäkannattavaksi. Prostituution logiikkaa: kun maksaa, saa käyttää hyväksi. Valtavirran seuraaminen pätee myös suomalaiseseen opiskelijaradikalismiin, 30-luvun oikeistolaisessa Suomessa syntyy Akateeminen Karjala-Seura, 70-luvun rähmettyneessä Suomessa taistolaisuus ja 80-luvun lopun hyvinvointivaltiota purkavassa Suomessa nuorsuomalaiset. Mutta kun sitten moraalittomaksi haukuttu nuorisoo alkaa vaarallisen äärimoralistiseksi ja tyytymättä rooliinsa yhtenä omaa etuaan ajavana intressiryhmänä haluaa laajentaa moraalin alan kaikkeen elävään, nämä leimataan terroristeiksi. Yhteiskuntaa on puolustettava eläimistä huolissaan olevilta pikkutyttöiltä.

Kaupin esipuheen hyvä puoli onkin, että se muistuttaa myös ranskalaistyyllisen kritiikin tarpeesta ottamatta kuitenkaan sitäkään annettuna. Ja onkin totta, että myös ranskalainen tyhjä rituaalinen kulttuuriylimielisyys kuten kaikki tätimäinen “kulturellismi” on naurettavaa. Tässä suhteessa amerikkalainen barbarismi on aina tuonut elävää voimaa Ranskaan (esimerkiksi Godardin ja Truffaut’n innostus amerikkalaisesta elokuvasta vastakohtana ranskalaisille pukudraamoille; ranskalaisten filosofien Amerikka-innustus vastakohtana filosofian historian fetisoinnille). Amerikkalaisessa poliisisarjassa onkin usein enemmän ajattelua kuin ranskalaisessa kulttuuriohjelmassa. Ranskan ilmasto eroaa kuitenkin Suomesta, jonka räntäsaateissa vastatuleet sammuvat kuin itseksensä. On tässä hyviäkin puolia; liiallisen tunteen palon vesittäminen on kenties pelastanut Suomen monesti. Suomenhevon on aina tehnyt kiltisti työt ja myös osaksi säästynyt taisteluilta, joihin lämminveriset hevoset on ajettu. Lainataksemme Jussi Vähämäen ajatuksia, tässä on opportunistin elämänviisaus, joka romahtaa sinä päivänä kun hallitsija sanoo, että jees-miehen sijaan tämä haluaa palkata kriitikon. Todellisuudessa tätä päivää ei koskaan tule vaan kyse on vain kriitikon märestä unesta.

Ranskalaisia intohimoja suositumpia Suomessa ovat Giddens ja Habermas, jotka esittävät positiivisia ohjelmia ja ovat alkaneet suhteellisen hyvien tutkimustensa jälkeen tuottaa kaikille sopivia kritiikittömiä latteuksia. Toisin kuin ranskalaisen ajattelu, nämä kuivat latteudet palavat paremmin suomalaisessa mediassa ja

lämmittävät sen omia oraakkeleita, “Pihtiputaan mummoja”. Mutta siinä missä antiikin oraakkelit, “sosiaalisen omatunnon” äänet, puhuivat arvoituksin ja yrittivät hellenistisessä maailmassa kritisoida liiallista itsekkyyttä, “Pihtiputaan” mystiseen kansan ääneen vetoava media vakuuttaa, että kansalle voi kirjoittaa vain latteuksia ja että jokainen lukijan pysäyttävä ajatus on tämän välittömyyden logiikan vastainen.

Suomessa *Vastatulet* on kuitenkin tervetullutta tavaraa, eihän missään muualla kuin Suomessa ja entisissä itäblokkissa juhlita niin paljon uusliberalistisia latteuksia. Asialla ovat usein vielä vanhat stalinistit, jotka ajattelevat nyt puhdistuvansa markkinaspektaakkelin tuleessa. Ajattelu on taas alistettava käytännön välittömään palvelukseen, mutta kuten reaaliosialismin kurjuus ei hätkähdyttänyt kaunista sosialistista ajatusta, ei kasvava reaalin eriarvoisuuskaan hätkähdytä nyt ajatusta kaikkien tasavertaisesta vapaasta vaihdosta. Ja kuten aikoinaan ei luettu Marxia, ei nyt lueta Adam Smithiä ja kumppaneita, sillä tämä voisi paljastaa, etteivät nämä päästäneet suustaan nykyisiä markkinoiden kaikkivoipaisuuden fraaseja. Auringon ja tulen Feeniks-lintu nousee jälleen tuhkasta. Isä aurinkoinen on vaihtunut *think positive*-uusliberalismiin, mutta taloudelliset latteudet näyttävät jälleen ratkaisevan kaiken. Jälleen totalitaristinen koulutus on aloitettava jo lastentarhoissa; 70-luvun insinöörien unelma tehokkaasta sosialistisesta yhteiskuntakoneesta on vaihtunut 90-luvun insinöörien unelmaan tehokkaasta kansainvälisestä kilpailukoneesta. Koulutetaan kaikista insinöörejä ja toivotaan, että heitä tarvitaan vielä seuraavankin rakennemuutoksen jälkeen. Siinä missä von Rustowin eurooppalainen uusliberalismi vielä ehdotti näkymättömän käden teknologisen “deismin” lisäksi myös sosiaalisen omatunnon ohjaamia “teistisiä” toimenpiteitä, nykyinen uusliberalismi on amerikkalaisen uusbarbarismin perua, joka ei ole koskaan tuntenut sosiaalista omatuntoa. – Sehän tuleeikin Chicagosta, teollisuusaasteiden, teurastamoiden ja gangsterien luvatussa kaupungista.

ROIHU (*FORTISSIMO*)

Amerikkalainen uusliberalismi alkoi kritiikkinä suunnitelmallista kaikkien elämänalueiden liikekannallepanoa vastaan. Nyt se on itse ajautunut esittämään totaalista kaikkien elämänalueiden ekonomista liikekannallepanoa juhlien taloudellisen logiikan totalitarismia, jota yksikään elämä ei saa paeta. Siinä missä hobbeslaisen suvereenin tarkoitus oli sulkea “kaikkien sota kaikkia vastaan” yhteiskunnan ulkopuolelle ja jättää vain suvereeni kilpailulliseen sotatilaan, on uuden kilpailuvaltion ideologia hallita yleisen “kaikkien kilpailu kaikkia vastaan” -käskeysan nimissä. Usein unohdetaan, että juuri hyvinvointivaltio, hobbeslaisen “turvavaltion” laajentuma, perustui riskin käsitteelle, elämän riskien neutralisointiin yhteisen sosiaalivakuutuksen avulla. Uusi riskiyhteiskunta taas kääntää Hobbesin pääläelleen, ja Damokleen miekka ei näytä heiluvan hallitsijoiden vaan hallittujen yllä. On siis luettava sodan ajattelijoita, ja Machiavellia, Sun Tšuta ja Clausewitzia myydään jälleen kilpailutalouden teoreetikkoina. Hobbesin valtio vaati ehdotonta tottelevaisuutta antamansa suojan tähden. Nykyään ehdottoman tottelevaisuuden vaatimus asettuu turvattomuuden alla. Pätkätyöläinen ei ole kuuliainen saamansa työn tähden, vaan sen tähden, että se voidaan ottaa häneltä milloin tahansa pois.

Totaalisessa ekonomisaatioissa ei ole enää kyse markkinoiden rajatun ulkoisen vaihdon alueen turvaamisesta vaan kaikkien elämänalueiden alistamisesta markkinoiden logiikan hallintaan ja markkinateknologioilla hallitsemisesta. Hayekiläisen isoveljen alla on ekonomisoitava kaikki elämän alueet. Tutkijoiden on markkinoi-

tava tieteelliset totuutensa ja lääkäreiden kliiniset lausumansa. Ihmisten on ekonomisoitava tunteensa ja ajatuksensa. Vanhat sananlaskut korvataan uusilla ohjenuorilla. Älä tee yhteistyötä, koska jokainen on mahdollinen kilpailija, ja jos teet, tee se vain tiimissä toista tiimiä vastaan. Älä anna mitään ilmaiseksi, tai jos annat, muista että se toimii kuin liikelahja, josta pitää odottaa hyötyä. Uskoitko pyytteettömään rakkauteen? Voi sinua hupsua romanttikkoa, kuinka paljon olet panostanut parisuhteeseesi! Onko sen rajahyöty kasvava vai nouseva? Yritätkö rakentaa jotakin kestäväää? Tuhoon tuomittu yritys maailmassa, jossa osakkeenomistajat odottavat vain lyhyen ajan voittoa. Älä ajattele eilistä, älä suunnittele tulevaa, maksimoi tämä hetki. Elä intensiivisesti kuten sotatilassa, sillä tänään karsitaan voittajat häviäjistä ja jokainen päivä on tuomiopäivä uuden taloustieteellisen messiaan saavuttua. Älä ainakaan pysähdy miettimään, sillä muuten putoat kelkasta. Toimi vaistonvaraisesti ja nopeasti, mieti miten parhaiten sopeutua ympäristöösi, sillä uusliberalistisen sosiaalidarwinismin salaisuus on ”sopeutuvimman säilymisessä”, keskinkertaisuuden normissa. Nietzschen sanoin uutta luova aktiviteetti on korvattu toisen arvoluokan käsiteellä, sopeutumisella. Tämä selittää, miksi keskinkertaisimmat vetoavat evolutionaariseen ”pätevimmän” valikoitumiseen tai miksi uutta tuottamattomat fraasien hokijat puhuvat tulosvastuusta. Kuten mediavisailussa *Voitto kotiin*, on voittaja se, joka arvaa mitä muut yleisimmin vastaavat, ja tätä periaatetta sovelletaan etukäteen niin politiikassa kuin markkinoilla. Älä tarjoa ihmisille mitään uutta, ajattele etukäteen mitä he luultavasti yleisimmin halusivat. Puhu kansan nimissä, mutta aliarvioi aina tuo kuluttaja-kansa. Puhu moninaisuudesta, vaikka kaikkialla tarjotaan samaa. Sillä kuten eräs euro-intellektuelli vakuutteli, on McDonalds erilainen kaikkialla maailmassa, on itämaisia viikkoja ja ruishampurilaisia, kulttuurinen diversiteetti on siis turvattu. Vauhkoa kilpailusta, mutta älä tarkoita sillä todellisia vaihtoehtoja tai aristokraattista vastustajan kunnioitusta, vaan käytä sitä lähinnä oikeuttamaan yhteiskunnalliset eriarvoisuudet ikään kuin nämä olisivat olleet reilun kilpailun tulosta. Porvarille kilpailussa onkin kyse aina oman edun häikäilemättömästä hakemisesta – sosialismi taas sulkee vaaralliset vastustajat työleireille, kansallissosialismi kaasuttaa, liberaalisosiaalivaltio normalisoi ja uusliberalismi ghettouttaa.

Mutta älä pelkää, sillä jos et tottele, ei liberaalissa demokratiassa kukaan tapa sinua (ellei sitten ahtaalle ajettu gheton asukas, mutta tätäkin vastaan on turvajärjestelmien markkinat). Stoalaiset opettivat, että pelko syntyy vääristä odotuksista, ja stoalaiset itsen teknologiat ovat jälleen muotia ”postmodernin” kontingenssissa maailmassa niin kuin ne olivat antiikin poliittiset yhteisöt hajottaneessa, hellenistisen maailman jatkuvan epävarmuuden ja taloudellisen eriarvoisuuden tilanteessa. Mutta muista, Rooman keisarikunta nousi hellenismien poltetuista raunioista, ja nykyään kaikki tiet vievät Brysseliin. Kyse ei ole kuitenkaan dantelaisesta keisarikunnan ideasta, joka pyrki takamaan rauhan ja vapauden yksityisestä intressipolitiikasta, koska vain näin ihmiskunnan koko potentiaalisuus voitaisiin aktualisoida. Modernissa *Divina commediassa* poikkeustilasta on tullut sääntö ja jatkuva epävarmuus ja kilpailu nähdään materiaalisena kehityksen takeena. Aristoteleen mukaan vapaa-aika loi metafysiikan, ja kenties juuri tämän takia markkinapragmatismissa vannotaan mieluummin post-machiavellistisen kilpailuvaltion järkeen. Machiavellille filosofien toimeton rauhan etsintä oli vaarallista jatkuvasti sodan kilpailuun valmistautuvalle kansakunnalle, ja Giovanni Botero käänsi tämän taloudelliseksi machiavellismiksi, jossa toimettomuus on vaarallista talouskilpaa käyvälle valtiolle ja politiikka puhtaasti taloudellisten intressien tyydyttämistä.

Ole siis vain kilpaileva yksilö, sillä enää ei ole säätyjä tai luokkia, ei ahdistavia kollektiivisia siteitä; on vain kaikki kerrostumat läpäisevä putoajien ja mukanaolijoiden jakauma universaalissa pikkuporvari-työläisten kiireisessä mehiläispesässä. Platon ja Aristoteles olivat väärässä erottaessaan järjen omaavan ihmisen elämän mehiläisten elämästä, sillä kaikki me olemme saman evoluution lapsia, behavioralistien “alastomia apinoita”. Mutta kuten Hannah Arendt kirjoitti, ongelma ei ole niinkään behavioralistien latteissa teorioissa, vaan siinä, että niistä on tullut totta. Utilitaristit ovat voittaneet. Muistutamme enemmän Pavlovin koiria kuin jumalallisesta järjestystä osallisia ajattelevia ihmisiä. Siksi myös lapsuus on jo heti hyödynnettävä tuotantotekijänä. Eläinten pentujen tapaan myös ihmislapsen on “luonnollisen funktionalismin” nimissä mahdollisimman varhain yhdistyttävä yhteiskunnan vaatimuksiin. Bernard de Mandeville opetti “Mehiläissadussa” yksityisten intressien synnyttävän julkista vaurautta ja muistutti, että jos ihmisistä halutaan tehdä yhteiskuntaan sopivia, on heidän opittava erottamaan itsekkyyks häpeästä. Tästä aikansa kriittisestä satiirista onkin tullut aikamme kritiikitön myytti. Häpeä on tietenkin sosiaalinen tunne, ja siinä missä sympatian sosiaalinen tunne oli Adam Smithille yhteiskunnan perustassa, amerikkalainen liberalismi aina “oikeudenmukaisuus”-Rawlsista “anarkisti”-Nozickiin on halunnut korvata sosiaaliset tunteet indifferenteista yksilöistä lähtevillä teknis-laskennallisilla malleilla. Mutta ollaksesi rehellinen (ja, toisin kuin Bourdieu) on sinun kiitettävä myös hyvinvointivaltiota tästä uudesta yksilöllisen uusliberalismin voittokulusta. Sillä eikö myös hyvinvointivaltio, sidottuaan ensin oikeudet tuottajien ja kuluttajien itsekkäistä intresseistä syntyviksi tuotannon materiaalisiksi oikeuksiksi, luonut lopuksi tilanteen, jossa on vain valtio ja yksilöt sekä jälkimmäisten yhä suuremmat vaateet edelliseltä. Nykyään uusliberalismi on valmis korjaamaan potin esittämällä, että on vain yksilöt ja firmat käsitettävä, hyvinvointivaltiotakin totalitaarisempi kilpailuvaltio. Tässä atomisoidussa yksilöiden autuudessa voit muistaa, että jos putoat, olet yksin, ja jos olet mukana, olet yksin. Hannah Arendt osoitti totalitarististen massojen koostuvan juuri yksinäisistä yksilöistä. Meille ainoa yhteinen on yksityinen ja kommunikoidun elämänsä ulkoisista spekteakkeleista. Mutta älä ole negatiivinen, vaan juhli uutta yksilöiden aikakautta, jossa Walter Benjaminin sanoin itsensä ilmaiseminen korvaa oikeudet ja jokainen yksilö ilmaisee vapaasti samoja kaikille tuttuja spekteakkelin fraaseja. Vihdoinkin vapautus kaikista kollektiivisista siteistä! Ole luova, kunhan luot samaa kuin kaikki muutkin. Eläköön ahneus, yksilöllisyys, keskinkertaisuus, kansan uusi demokraattinen ääni! Oletko huolissasi leivästä? Muista henkiset arvot, mene henkisen kehityksen kurssille ja opi tekemään päätöksiä positiivisella mielellä. Virtuaaliyhteiskunnassa kaikki riippuu mielteiden hallinnasta; imuroinnistakin voi saada orgasmeja, opettavat aikamme mediasofistit siivoojia, ja *Työ vapauttaa*, luki Auschwitzin portin yllä. Auschwitz osoitti, että kaikki on mahdollista, miljoonien joukkotuho Euroopan sivistyksen kehossa kirjanoppineiden ollessa ensimmäisinä tulilinjalla. Auschwitz itse asiassa loi keinotekoisien yksilöiden olemassaolon taistelun toisiaan vastaan. Ihmisiltä riistettiin muistot, sekä menneisyys että tulevaisuus. Heidän väliset siteensä ja yhteisöllisyys hajotettiin ja kaikista tehtiin numeroituja yksilöitä. Jokaisen toisen häviö auttoi omaa selviytymistä, ja keskitysleireiltä selviytyneet tiesivät Primo Levin tapaan, ettei kyse “olemassaolon taistelussa” ollut parhaimpien ja jaloimpien selviytymisestä vaan röyhkeimpien ja itsekkäimpien, niiden jotka pystyivät parhaiten sopeutumaan leirien logikkaan. Ne, jotka eivät selviytyneet, poltettiin harmaan sateisessa Puolassa tuhkaiksi tai vaalle teknologisen järjestelmällisesti ilman roihuavia liekkejä tai tunteiden paloa.

VESITYS (PIANO)

Nyt vastatulien pateettinen roihu on saanut meidät jo ottamaan Auschwitzin keppihevoseksemme, josta kaikkine kauheuksineen on jo tullut modernin kriittisen ajattelun viljelemä tyhjä fraasi. Runous oli kenties vielä mahdollista Auschwitzinkin jälkeen, mutta nykyään se ei ole taloudellisesti rationaalista. Tukahduttakaamme siis tulta ja palatkaamme viileän suomalaisen “asialinjaan” pohtimaan kriittisen *logoksen* loogisuutta. Bourdieun, mediaintellektuellin mediakritiikkiä on kritisoitu epäloogisuudesta. Vaihtoehtoina on olla mediassa kriitikkömästi tai sitten odottaa itsetyytyväisenä vanhan marxilaisen tavoin, että järjestelmä kaatuu omiin ristiriitaisuuksiinsa. Taivaassa epäoikeudenmukaisuudet lopulta korjataan. Mutta jos ette sitä vielä tienneet, ei ole oikeudenmukaista taivasta maan yllä eikä sitä tule olemaan myöskään maan päällä. Sosiaalidarwinilaisessa taistelussa kadonneista ei jää jälkeä. Ei ole armoa, sillä me olemme tappaneet Jumalan, vaikka haluamme väittää tämän kuolleen luonnollisesti. Teknologinen hallinta ei sitä paitsi tunne persoonallista armoa vaan ainoastaan laskennalliset tosiasiat. Nyt tapamme maanpäällistä Kaitselmusvaltiota jälleen varmana siitä, että kyseessä on vain luonnollinen kuolema. Myös murhanhimomme viimeisimmän kohteen, julkisen järjen, näemme menehtyvän puhtaasti luonnollisiin välttämättömyyksiin.

Juuri kolmannen poissulkevaa *hyväksy tai hylkää* -logiikkaa ranskalaiset “epäloogisuudesta” syytetyt ajattelijat ovat asettuneet vastustamaan. Michel Foucault halusi kyseenalaistaa kriittisesti valistuksen nähden tämän kyseenalaistamisen olevan itse osa valistuksen traditiota, ja sai heti niskaansa yleiset syyttäjät. Miten voit tehdä järjen järkevää kritiikkiä? Hyväksy sokeasti tiede ja edistys ja kaikki sen alla toteutuneet rationaalisen hallinnan muodot, tai ole avoimesti irrationalistinen. Älä tee kriittistä järjen historiaa, epäile ainoastaan onnettomia ufotutkijoita, mutta älä koskaan omaa universaalialia järkeäsi. Mutta jos kriittisen järjen tehtävä pitäisi olla myös järjen kritiikki, eikö julkisen järjen tehtävä olisi myös julkisen järjen kritiikki? Ei, sillä joko olet median puolella tai sitä vastaan. Jos olet mediassa, ole hiljaa sen epäkohdista tai älä sitten osallistu mediaan. *Protego ergo obligo* – vanna vanhan absolutistisen monarkian tottelemisen ja suojelemisen yhdistävän kääntösanon nimiin. Älä kyseenlaista herraa, jonka palveluksessa olet, joka ruokkii ja vaatettaa sinut tai antaa sinun esittää ajatuksia julkisesti. Ole nöyrä kunnan alamainen.

Yhteiskuntakritiikin esittäminen on myös “epäloogista”, jos ei ole yhteiskunta-teoreettista universaalikvantoria, jonka alle erityiset toimenpidesuosituksiset asetetaisiin. Ranskalaista negatiivista kritiikkiä syytetään positiivisen ohjelman puuttumisesta, vaikka juuri ne ovat olleet aikamme katastrofeja (kansallisosialismi ja neuvostososialismi). August Comtehan jo kritisoi vallankumouksen metafyyssistä negatiivista tuhoisuutta ja halusi asettaa sen tilalle yhteiskuntatieteilijöiden johtaman orgaanisen kehityksen ja positivistisen politiikan. Evolutionaarisen kommunikatioteorian Habermas onkin lämmittänyt uudelleen tämän kritiikin ranskalaisajattelejoita vastaan. Vaihtoehtoina näyttää olevan vain siis yleispätevä yhteiskuntateoreettinen ohjelma maailman muuttamiseksi tai sitten luopuminen koko hankkeesta. *Suomen Kuvalehdessä* Max Jakobson viittaa *Vastatuliin* huomauttaen ideologioiden kuolemasta ja siitä, ettei Bourdieultäkään löydy positiivista muutoksen ohjelmaa. Mutta kuten Bourdieu toteaa, tämä ideologioiden lopun ajatus on ideologia, joka syötetään ihmisille sillä varjolla, että vallitseva tilanne on ainoa totuus. Jos metadiskurssien suuret roihut ovat kuolleet, ei kyse olekaan pienistä vastarinnan tulista, vaan “metadiskurssien kuoleman” metadiskurssin hokemisesta ympäri

maailmaa kansainvälisesti (eli englanniksi) erilaisissa seminaareissa. No saatpa tieteellistä tuotosta, ja rajahyötysi tutkijana kasvaa vauhdilla. Jonakin päivänä sinut kenties noteerataan akateemisessa pörssissä, ja kuten tiedät, WTO:n vapaapalokunnan vallan alla kaikki akateemiset tulet halutaan polttaa saman amerikkalaisen markkinaroihun alla.

Uusliberalistisen läpiekonomisoidun ihmisen luominen taas esitetään joko evoluutionaarisena kehityksen välttämättömänä saavutuksena tai sitten paluuna luonnolliseen totuuteen. Jo luolaihmiset, nämä populaaribiologian universaali-ihmiset, ajattelivat pelkkää rajahyötyä, ja aikamme populaaritieteen muotigurut ovat vakuuttuneet, että geenimmeikin käyttäytyvät amerikkalaisen uusliberalistin tapaan. Niinpä niin, Jumala ei ole koskaan luonut ihmistä peilikuvakseen, vaan ihminen on luonut Jumalan tai evoluution (tai miksi sitten perimmäistä elämän liikuttajaa haluammekin kutsua) oman ideologisen maailmankuvansa mukaiseksi. Antiikki näki jumalat taistelevina aristokraatteina, keskiaika kuvitteli Jumalan linnanherrana, Spencerille koko evoluution tarkoitus oli tuottaa angolosaksinen yksilökeskeinen markkina-liberalismi, ja vaikka tämä aikansa bestselleristi on unohdettu, lämmitetty uusintaversio Fukuyama nousi heti myyntitilastojen ykköseksi. "Inhimillistä, aivan liian inhimillistä", yritti hullu saksalaisfilologi turhaan huutaa nähdessään spenceriläisen mediokraattisen kauppiasfilosofian valtavaan maailmaan.

Tässä tilanteessa on epäräationaalista lukea ranskalaisia tähtiälykköjä, jotka eivät suostu käyttämään käsitteitä amerikkalaisten tapaan. Huijareita nuo ranskalaiset! Katsokaa vaikka Jospinia, mies on huijannut chicagolaista totuutta ja pistänyt Ranskan talouden ja yhteiskunnan kuntoon poliittisesti epäkorrekteilla taloudellisilla periaatteilla. Otetaan mieluummin mallia Amerikasta ja Venäjältä, missä rikolliset ovat "rehellisesti" kahleissa ja yhteiskunnallinen eriarvoisuus kasvaa geometrisella kauneudella. Tämä on parempi idea kuin holhoava pohjoismainen hyvinvointivaltio, ainakin sen jatkuvaa taloudellista nousukautta eläneen pullamössösukupolven mielestä, joka on valmis eläkettä odotellessaan ajamaan omakotitaloistaan pätkätyöläisten kilpailuyhteiskuntaa. "Miksi te nuoret ette ole tästä innostuneita, onko teistä tullut konservatiiveja?"

Tässä vapaassa tunneroihussa emme ole puhuneet paljoa itse Bourdieun esseistä. Mitäpä niistä sen enempää puhumaan. Mutta vaikka nykyään halutaan jättää yhä vähemmän aikaa lukemiselle, niin kuuntele pikkutyttöjen ääntä. Heissä palaa toivon siemen. He haluavat leikkiä tulella, ja vanhempien tehtävä on kenties Mika Ojakangasta mukaillen piilottaa heiltä tulitikut, mutta samaan aikaan varjella ja suojella tuota vaarallista ja uutta luovaa tulta yhteiskunnalta, joka haluaa muuttaa sen välittömästi kilpailukoneen hehkuenergiaksi jo lastentarhoissa. Annetaan siis sama neuvo Bourdieun suhteen kuin pikkutyttöjen ääni kerran antoi Augustinukselle Milanon puutarhassa: *Tolle, lege!* Ota ja lue! Kokeile syttykö vastatulen kipinä vai ovatko kaikki tikut jo läpimärkiä ajalehdittuaan liian kauan ajopuina historian valtaviirroissa. Jos näin on, niin hauskan harmaata ja loskaista ensi vuosituhatta tai kuten yhden vuosisadan tuliset myllerrykset läpi käyneellä isoisälläni oli tapana vastata kysymykseen "Miten menee?" – "Niin kuin märkä palaa." Itse voimme palata tämän tulisen purkauksen jälkeen taas turvalliseen vetiseen liberalismiin ja asiallisempaan akateemiseen kirjoitteluun. Hyvästi Empedokles!

v i i t e

1. *Pierre Bourdieu: Vastatulet. Ohjeita uusliberalismin vastaiseen taisteluun. Suomennut Tiina Arppe. Otava 1999.*